

> Svobodný tisk závisí na svobodném toku informací od sdělovacích prostředků k čtenářům a od čtenářů ke sdělovacím prostředkům. Novináři v celém světě, ať již pracují pro místní nebo národní noviny, nebo pro národní nebo mezinárodní televizní společnosti, běžně závisí na ne-novinářích kvůli přísunu informací o otázkách veřejného zájmu. Někteří jednotlivci (dále zmiňovaní jako zdroje) poskytují tajné nebo citlivé informace, spoléhající na žurnalisty, že je poskytnou národnímu nebo mezinárodnímu publiku, aby dosáhly publicity a podnítily veřejnou diskusi. V mnoha případech je anonymita zdroje předběžnou podmínkou, na základě níž je informace poskytována od zdroje k novináři; to může být motivováno např. strachem z prozrazení, který by mohl nepříznivě ovlivnit fyzickou bezpečnost nebo jistotu pracovního místa informátora. Se zřetelem k tomu novináři nezřídka argumentují, že mají právo odmítnout prozradit jak jméno jejich zdroje, tak i povahu informace, která je jim důvěrně předána; tato argumentace je používána nejen ve vztahu k informaci psané, ale i k jiným dokumentům a materiálům, včetně fotografií. Novináři tvrdí, že bez prostředků k ochraně jejich důvěrných zdrojů by byla značně omezena jejich schopnost klást překážky např. korupci státních úředníků, popř. vykonávat investigativní žurnalistiku vůbec.

Potřeba chránit informační zdroje je tak silná, že se mnoho novinářů cítí být vázáno profesionálními etickými kodexy, které ukládají zdroj neodhalovat. Mnozí žurnalisté na tyto kodexy spoléhají, např. i při jednání před soudem, jestliže čelí příkazu odhalit identitu svých zdrojů. Vzdor tomu někdy vznikají situace, kdy se zájmy novinářů a právo veřejnosti na informace střetávají se zájmy více či méně mocných jednotlivců či institucí. Často se takový konflikt vztahuje k otázkám soudnictví, obvykle pokud daná informace je - či může být - relevantní pro trestní nebo civilní řízení. Tu je pak úkolem Ústavního soudu posoudit takový konflikt testem proporcionality a vážít, zda je v konkrétním případě veřejný zájem na odhalení zdroje novinářovy informace natolik silný, že převáží i ústavní právo na svobodu projevu, jehož derivátem je i právo sdělovacích prostředků na utajení zdroje informace.

Odpověď je kladná. Citované články 17 odst. 1 Listiny a 10 odst. 1 Úmluvy zakotvují právo na svobodu projevu, které je jedním z úhelných kamenů demokratického státu. Jsou to zejména tisk, rozhlas a televize, které informace rozšiřují a zprostředkovávají; v této souvislosti má svoboda informací význam mimořádný (srov. např. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Sunday Times v. Velká Británie 1978, A-30). Podle ustálené judikatury Evropského soudu je jedním z aspektů svobody tisku i ochrana novinářských zdrojů, právě které se tato ústavní stížnost dotýká.

Ústavní soud dovozuje, že orgány činné v trestním řízení (dále jen "orgány") ignorovaly základní pravidla stanovená pro ochranu novinářských zdrojů informací (srov. např. již citovaný Princip č. 3 Přílohy k Doporučení výboru ministrů č. 7, které sice nemá povahu závaznou, leč je důležitým vodítkem interpretace práva novináře na ochranu zdroje informací a jeho omezení). Postup těchto orgánů nebyl v souladu ani s cit. články 17 odst. 4 Listiny a 10 odst. 2 Úmluvy, neboť nebytnost zásahu do práva na svobodu projevu - jak již bylo uvedeno - musí být (jako výjimka principu) vykládána restriktivně a nikoli naopak. Z obsahu spisu totiž plyne, že orgány činné v trestním řízení buď vůbec (Policie) či nedostatečně (státní zastupitelství) zvažovaly důvody vedoucí stěžovatele k tomu, že totožnost svého zdroje odmítl prozradit, ačkoliv stěžovatelovy konkrétní údaje, důsledně vzato, tuto totožnost - byť nikoli jmenovitě - odhalovaly. Uvedené orgány tedy měly - se zřetelem na podrobnosti stěžovatelových informací - alternativní možnost stěžovatelův zdroj samy identifikovat. V této souvislosti nelze přehlédnout, jak stěžovatel právem namítl, že prozradí-li novinář svůj zdroj - přes slib, že tak neučiní -, ohrožuje tím vlastní novinářskou práci, zejména v oblasti tzv. investigativní žurnalistiky, jež je při seriózním přístupu novináře společensky cenná a

přínosná. Je však samozřejmé, že tento závěr neznamená, že by byly vyloučeny případy, kdy je novinář zdroj své informace povinen prozradit. <

Ústavní soud

rozhodl v senátě o ústavní stížnosti stěžovatele M. Š., zastoupeného JUDr. K. V. - S., advokátkou, proti usnesení Městského státního zastupitelství v Praze č.j. 1 KZn 2036/2003-34 ze dne 22. 4. 2004 a proti usnesení policejního orgánu Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR, Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu ČTS: ÚDV-32/Vt-2000 ze dne 30. 3. 2004, takto:

I. Usnesením Městského státního zastupitelství v Praze č.j. 1 KZn 2036/2003-34 ze dne 22. 4. 2004 a usnesením policejního orgánu Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR, Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu ČTS: ÚDV-32/Vt-2000 ze dne 30. 3. 2004 byla porušena ustanovení čl. 17 odst. 1, 4 Listiny základních práv a svobod a čl. 10 odst. 1, 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod .

II. Usnesení Městského státního zastupitelství v Praze č.j. 1 KZ 2036/2003-34 ze dne 22. 4. 2004 a usnesení policejního orgánu Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR, Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu ČTS: ÚDV-32/Vt-2000 ze dne 30. 3. 2004 se zrušují.

Odůvodnění

I.

Včas podanou ústavní stížností brojí stěžovatel proti usnesení Městského státního zastupitelství v Praze č.j. 1 KZn 2036/2003-34 ze dne 22. 4. 2004, kterým byla zamítnuta jeho stížnost proti (rovněž napadenému) usnesení policejního orgánu Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR, Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu ČTS: ÚDV-32/Vt-2000 ze dne 30. 3. 2004, jímž mu byla uložena pořádková pokuta ve výši 40.000,- Kč. Napadenými rozhodnutími byla podle názoru stěžovatele porušena ustanovení čl. 2 odst. 3 a 4 Ústavy ČR , čl. 2 odst. 2 a 3, čl. 4 odst. 1 a 4, čl. 15 , čl. 17 odst. 1, 2, 4 a 5 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"), čl. 3 , čl. 6 , čl. 8 , čl. 9 , čl. 10 , čl. 13 a čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva").

Porušení uvedených ustanovení Ústavy ČR, Listiny a Úmluvy spatřuje stěžovatel v následujících skutečnostech:

Stěžovatel je nezávislým novinářem - publicistou, dokumentaristou a scénáristou. V rámci své novinářské a scénáristické profese se jako scénárista podílel na vytvoření třídílného dokumentárního cyklu "Mezi hvězdou a půlměsícem", který byl v roce 2003 vysílán Českou televizí na programu ČT 2. Třetí část tohoto dokumentárního cyklu nazvaná "Otec uprchlíků" se zabývala případem amerického občana Ch. J., který zemřel za dosud nevyjasněných okolností dne 19. srpna 1967 v Praze. V rámci následného sběru podkladů pro další publikační činnost se stěžovateli ozvala záhy po odvysílání osoba, která mu chtěla poskytnout relevantní informace mající vztah k historické látce - tedy k případu Ch. J. Stěžovatel se s touto osobou sešel; ta mu zdůraznila, že se na něj obrací jako na autora dokumentárního cyklu a chce mu poskytnout informace, které doplní obraz případu Ch. J. Stěžovatel této osobě sdělil, že by bylo vhodné tyto informace poskytnout i Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, který se případem zabývá. Uvedená osoba stěžovateli sdělila, že souhlasí, aby stěžovatel tyto informace předal, avšak výslovně a důrazně si nepřála, aby bylo v této souvislosti jakýmkoliv způsobem uvedeno její jméno

a totožnost. Slibem mlčenlivosti o své totožnosti podmínila poskytnutí informací a stěžovatel jí zamlčení její identity slíbil. Uvedená osoba pak stěžovateli poskytla nepřímé svědectví z doslechu, které pro něho mělo podstatný význam pro další zpracování látky. Stěžovatel tyto informace považoval za přínosné a obrátil se proto dne 15. 12. 2003 faxovým podáním na Úřad dokumentace a vyšetřování, jemuž vysvětlil, jakým způsobem se k informaci dostal a vysvětlil i skutečnost, že osoba poskytující informaci si výslovně nepřála, aby byla její totožnost Úřadu odhalena. Dále pak ve faxovém podání poskytl podrobný záznam o obsahu rozhovoru s uvedenou osobou. Při následném ústním vysvětlení byl na stěžovatele vyvíjen nátlak, aby přes jím učiněný slib sdělil, od koho a jakým způsobem informace získal. Protože to stěžovatel odmítl - s ohledem na slib učiněný informátoru a s odkazem na ochranu informačních zdrojů novináře - byla mu uložena pořádková pokuta (pozn.: 40.000,- Kč) za to, že využil zákonného práva chránit svůj informační zdroj.

Stěžovatel poukázal na to, že jako novinář je povinen řídit se etickými pravidly, vztahujícími se k novinářské profesi, zejména pak Kodexem České televize, který schválila Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, Etickým kodexem novináře, vypracovaným Syndikátem novinářů ČR, a Deklarací principů novinářského chování, přijatou Světovým kongresem IFJ (Mezinárodní federace novinářů) v roce 1954 a potvrzenou v roce 1986. Dále se na tento případ vztahuje - podle jeho názoru - i ustanovení § 41 zákona č. 231/2001 Sb. , o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon č. 231/2001 Sb. ") a ustanovení § 16 zákona č. 46/2000 Sb. , o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen "tiskový zákon").

Stěžovatel dodal, že v rámci své publikační činnosti několikrát veřejně v médiích upozornil na nečinnost Úřadu dokumentace a vyšetřování ve věci případu Ch. J. Reakce na tuto kritiku ze strany ÚDV byly vždy velmi podrážděné. Na podzim roku 2003, v období kolem data uvedení zmíněného dokumentárního snímku, se o případ začaly zajímat i zahraniční subjekty (židovské organizace, novináři a později i zastupitelský úřad USA). ÚDV byl v této souvislosti několikrát nařčen z nečinnosti a byl žádán o podání informací o stavu vyšetřování. Vypovídací hodnota těchto skutečností tkví - podle názoru stěžovatele - především v nastínění motivace policejního orgánu ve vztahu k němu. Stěžovateli se jeví zřejmým, že postup policejního orgánu ÚDV a dozorujícího státního zastupitelství byl učebnicovým případem zneužití moci a šikany vůči němu, jehož jedinou motivací bylo umlčet novináře, který ovlivňuje veřejné mínění způsobem státnímu orgánu nepohodlným.

Stěžovatel dodal, že napadeným usnesením policejního orgánu mu byla jako osobě podávající vysvětlení uložena pokuta ve výši 40.000,- Kč podle § 66 odst. 1 trestního řádu , neboť přes řádné poučení neuposlechl výzvy policejního orgánu a neuvedl skutečnosti důležité pro trestní řízení. (Tuto pokutu stěžovatel zaplatil.) Jeho stížnost proti usnesení policejního orgánu byla Městským státním zastupitelstvím zamítnuta jako nedůvodná. To v odůvodnění uvedlo, že se stěžovatel nemůže dovolávat ustanovení tiskového zákona a zákona č. 231/2001 Sb. , neboť "... jeho jednání se velmi blíží spáchání trestného činu neoznámění trestného činu podle § 168 odst. 1 trestního zákona a tudíž vyřešení jeho jednání toliko pořádkovou pokutou ... není nepřiměřeně přísné." Stěžovatel je však přesvědčen, že jeho jednání nemůže být kvalifikováno podle ustanovení § 66 odst. 1 trestního řádu . Již ve svém faxovém podání ze dne 15. 12. 2003 oznámil policejnímu orgánu, že není oprávněn sdělit identitu svého informačního zdroje, neboť osoba poskytující mu informace ho jakožto autora dokumentárního snímku a nezávislého publicistu zavázala k mlčenlivosti ohledně své totožnosti. Tuto skutečnost také jednoznačně sdělil policejnímu orgánu i v rámci podání vysvětlení dne 2. 3. 2004 a jasně uvedl, že nemůže sdělit informaci o totožnosti svědka. Stěžovatel si je vědom toho, že právo novinářů a publicistů chránit svůj informační zdroj není bezvýjimečné; tiskový zákon i zákon č. 231/2001 Sb. stanoví, že těmito právy nejsou dotčeny zvláštním právním předpisem stanovené povinnosti nenadržovat pachateli trestného činu a překazít nebo neoznámít trestný čin. Stěžovatel je nicméně přesvědčen, že tato výjimka z práva chránit zdroj

informací nemůže být na jeho případ vztahována. Navíc trestní zákon nezná pojem "blížit se trestnému činu" - čin buď naplňuje znaky trestného činu a pak je trestným činem, anebo tyto znaky nenaplňuje a potom trestným činem není. Stěžovatel má za to, že jeho jednání nenaplňuje znaky trestného činu podle § 168 odst. 1 trestního zákona ; naopak je přesvědčen, že policejní orgán překročil meze zákona již tím, že od něho vyžadoval totožnost jeho informačního zdroje, ačkoliv stěžovatel neposkytnutí této informace řádně odůvodnil a vysvětlil. Zdůraznil, že to byl on sám, kdo z vlastního podnětu a dobrovolně poskytl ÚDV řadu údajů, jež mohly Policii pomoci ve vyšetřování a dokumentaci případu Jordan. Ve výše uvedeném postupu orgánů činných v trestním řízení proto stěžovatel spatřuje porušení označených ustanovení Ústavy ČR, Listiny a Úmluvy a navrhuje, aby Ústavní soud obě napadená rozhodnutí zrušil.

II.

Městské státní zastupitelství v Praze ve stručném vyjádření k ústavní stížnosti pouze odkázalo na odůvodnění napadeného rozhodnutí a vyslovilo souhlas s upuštěním od ústního jednání.

Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu ve stručném vyjádření rovněž plně odkázal na napadené usnesení, v němž je vyjádřeno jeho stanovisko a současně sdělil, že souhlasí s upuštěním od ústního jednání.

Ústavní soud si dále vyžádal - v souladu s ustanovením § 49 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb. , o Ústavním soudu - vyjádření Syndikátu novinářů ČR, který uvedl, že plně podporuje ústavní stížnost stěžovatele. Napadená rozhodnutí považuje za porušení jeho práva zaručeného jak zákonem, tak i profesní povinností a postup policejních orgánů za útok na svobodu tisku, která je zaručena Ústavou ČR a za snahu zastrážit novináře. Udělení pokuty za to, že novinář ze své vlastní vůle předal Policii ČR se souhlasem svého informátora údaje, které měly posloužit vyšetření dosud nejasného případu, leč odmítl informátora ztotožnit, považuje za akt nátlaku na novináře. Syndikát novinářů se dovolal i Kodexu novináře schváleného valnou hromadou Syndikátu 17.6.2003, v jehož bodě 3, písm. b se říká: Jestliže si zdroj informací přeje zůstat utajen, novinář je povinen zachovávat profesionální tajemství, i kdyby mu z toho měly vzniknout potíže. Syndikát konečně poukázal na Deklaraci principů novinářského chování potvrzenou na Světovém kongresu Mezinárodní federace novinářů v roce 1986 jež stanoví zásadu: "Novinář dodržuje profesionální diskretnost, týkající se zdroje informací důvěrně získaných."

Stěžovatel přípisem ze dne 4. května 2005 sdělil, že na veřejném projednání své ústavní stížnosti netrvá.

Ústavní soud - byť účastníci souhlasili s upuštěním od ústního jednání - dospěl nicméně k názoru, že povaha věci zasluhuje, aby veřejné ústní jednání bylo nařízeno. Proto ústní jednání nařídil.

III.

Z faxového podání stěžovatele vyšetřovatelce kpt. PhDr. M. ze dne 15.12.2003 plynou následující údaje (pozn.: vlastní a místní jména jsou z bezpečnostních důvodů označena smyšlenými iniciálami).

Stěžovatel uvádí, že se mu jako novináři ozval svědek tvrdící, že má informace, které by mohly vysvětlit smrt Ch. J. v Praze v létě 1967. Svědek si z obavy o svou bezpečnost nepřál prozrazení své identity a informoval (prý) stěžovatele při schůzce takto:

V roce 1965 studoval na SVVŠ v místě A, kde byla jeho učitelkou X.Y. Ta se přátelila s jeho rodinou. Sdělila jemu a jeho rodině, že pustila "nějakým světlíkem" skupinu lidí (hlavně Arabů) do hotelu Esplanade; tam šli za p. J., kterého "měli omámit a stejnou cestou ho vytáhnout ven, přes nějakou střechu garáže". X.Y. svědka - podle jeho názoru - kontaktovala proto, že měl spojení na Izrael, kam se jeho rodina v r. 1964 vystěhovala, ale později se vrátila. Stěžovatel dodal, že zmínky o X.Y. jsou v originální vyšetřovací spis a spojení mezi jejím bytem a hotelem Esplanade je popsáno "ve zjištěních na A.B. a C.D.". X.Y. je již po smrti.

Z protokolu sepsaného dne 3. 3. 2004 Policií ČR Úřadem dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu vyplývá, že stěžovatel byl předvolán k podání vysvětlení ve věci Ch. J.; byl poučen podle § 158 odst. 4 trestního zákona, podle § 158 odst. 7 trestního zákona, byl upozorněn na povinnost vypovídat pravdu a nic nezamlčet a byl upozorněn na trestní odpovědnost za uvedení vědomě nepravdivých údajů; dále byl poučen o možnosti odepřít vysvětlení, pokud by jím způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo uvedeným osobám a byl seznámen s dalšími právy obecně stanovenými pro trestní řízení. Nad rámec obecného poučení byl stěžovatel poučen podle ustanovení § 66 trestního řádu o možnosti případného uložení pořádkové pokuty, pokud nevyhoví výzvě policejního orgánu. Z citovaného protokolu vyplývá, že policejní orgán výslovně stěžovatele vyzval ke sdělení identity osoby, která mu své "vzpomínky" sdělila. Stěžovatel opakoval údaje z faxu ze dne 15. 12. 2003. Uvedl, že "vzpomínky" svědka se týkaly přátelství s X.Y. a "jejich tvrzení o účasti na smrti Ch. J.". Svědek prohlásil, že vešel ve styk s dcerou X.Y., která o události prý nevěděla, ale potvrdila styky matky s personálem hotelu Esplanade. Stěžovatel dodal, že jméno X.Y. je uvedeno i v původním vyšetřovacím svazku z r. 1967 společně s popisem přístupové cesty z hotelu Esplanade (přesněji z kanceláře A.B.) do jejího bytu; touto cestou mělo "omámené tělo Ch. J. opustit" (pozn.: zřejmě byt). Stěžovatel vidí podstatu vyšetřování ve výsledku dalších svědků, zejména C.D. (sekretářky A.B.), popřípadě další ještě žijící osoby z řad zaměstnanců hotelu Esplanade.

Policejní orgán v rámci tohoto vysvětlení upozornil stěžovatele, že šetřený skutek je kvalifikován jako podezření ze spáchání trestného činu vraždy podle § 219 trestního zákona, takže se jedná o objasnění skutečností zvláště důležitých pro trestní řízení. Proto stěžovatele znovu vyzval k uvedení totožnosti muže, o němž hovoří ve svém podání z 15.12.2003. Stěžovatel prohlásil, že mu v tom brání jeho morální zásady, protože dal slib, že totožnost této osoby neodhalí. Poukázal však na to, že dotyčnou osobu je možno pozitivně identifikovat porovnáním seznamu žáků učitelky X.Y. (z jím označené školy) se seznamem osob legálně se vystěhovavších do Izraele v roce 1963 tak lze dotyčnou osobu ztotožnit, aniž by on sám porušil svůj slib. Stěžovatel dále žádal kopii protokolu z tohoto vysvětlení, policejní orgán mu však sdělil, že na poskytnutí kopii výpovědi není zákonný nárok a proto mu poskytnuta nebude. Na to stěžovatel odmítl podepsat protokol a z budovy Policie odešel.

Policie ČR - Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu pak stěžovateli usnesením č.j. ČTS:ÚDV-32/Vt-2000 ze dne 30. 3. 2004 uložila podle § 66 odst. 1 trestního řádu pořádkovou pokutu ve výši 40.000,- Kč, neboť "přes řádné poučení jako osoba podávající vysvětlení neuposlechl výzvy policejního orgánu uvést skutečnosti důležité pro trestní řízení, tj. sdělit identitu osoby disponující informacemi, jež by mohly přinést poznatky o smrti Ch. Jordana". Městské státní zastupitelství v Praze usnesením č.j. 1 KZn 2036/2003-34 ze dne 22. 4. 2004 stížnost stěžovatele proti usnesení policejního orgánu zamítlo, neboť podmínky uložení pořádkové pokuty prý byly splněny. K věci samé pak uvedlo, že fyzická či právnická osoba má právo odepřít soudu, jinému státnímu orgánu nebo orgánu veřejné správy poskytnutí informace o původu či obsahu informací podle § 41 zákona č. 231/2001 Sb.; tímto právem však nejsou dotčeny zvláštním předpisem stanovené povinnosti nenadržovat pachateli trestného činu a překazít nebo oznámit trestný čin. Z dopisu, který stěžovatel zaslal UDV 15.12.2003, vyplývá, že má informace, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin vraždy a mohou vést k jeho objasnění. Tyto informace

přes opakované výzvy však neposkytl. Se zřetelem na ustanovení § 168 odst. 1 trestního zákona je i žurnalista povinen oznámit takové skutečnosti a nemůže se odvolávat na ochranu svých zdrojů. Dále Městské státní zastupitelství uvedlo, že se jednání stěžovatele velmi blíží spáchání trestného činu neoznámení trestného činu podle § 168 odst. 1 trestního zákona a tudíž vyřešení jeho jednání toliko pořádkovou pokutou - byť v téměř maximální výši - není nepřiměřeně přísné.

IV.

Ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud při posuzování věci vychází zejména z následujících právních pramenů.

a) Článek 17 Listiny , který zakotvuje právo na svobodu projevu a právo na informace, stanoví:

"1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

3) Cenzura je nepřipustná.

4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti."

Konkretizace uvedených práv ve smyslu čl. 17 odst. 4 Listiny je obsažena v § 16 tiskového zákona č. 46/2000 Sb. , který stanoví:

"(1) Fyzická osoba nebo právnická osoba, která se podílela na získávání nebo zpracování informací pro uveřejnění nebo uveřejněných v periodickém tisku, má právo odepřít soudu, jinému státnímu orgánu nebo orgánu veřejné správy poskytnutí informace o původu či obsahu těchto informací.

(2) Fyzická osoba nebo právnická osoba, která se podílela na získávání nebo zpracování informací pro uveřejnění nebo uveřejněných v periodickém tisku, má právo soudu, jinému státnímu orgánu nebo orgánu veřejné správy odepřít předložení nebo vydání věcí, z nichž by mohl být zjištěn původ či obsah těchto informací.

(3) Právy podle odstavců 1 a 2 nejsou dotčeny zvláštním právním předpisem stanovené povinnosti nenadržovat pachatelé trestného činu a překazit nebo oznámit trestný čin 5) a ve vztahu k těmto zvláštním právním předpisem stanoveným povinnostem ani povinnosti, které jsou stanoveny v trestním řízení. 6)

[ad 5) § 166-168 zákona č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, ad 6) zákon č. 141/1961 Sb. , o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů]

(4) Právy podle odstavců 1 a 2 není dotčena povinnost vydavatele stanovená zvláštním právním předpisem 7) sdělit správci daně na jeho výzvu jméno a bydliště objednatele inzerátu uveřejněného pod značkou, je-li fyzickou osobou, nebo jeho název a sídlo, je-li právnickou osobou."

Konkretizace těchto práv je dále obsažena v § 41 zákona č. 231/2001 Sb. , který stanoví:

"(1) Fyzická osoba nebo právnická osoba, která se podílela na získávání nebo zpracování informací pro uveřejnění nebo uveřejněných v rozhlasovém nebo televizním vysílání, má právo odepřít soudu, jinému státnímu orgánu nebo orgánu veřejné správy poskytnutí informace o původu či obsahu těchto informací.

(2) Fyzická osoba nebo právnická osoba, která se podílela na získávání nebo zpracování informací pro uveřejnění nebo uveřejněných v rozhlasovém nebo televizním vysílání, má právo soudu, jinému státnímu orgánu nebo orgánu veřejné správy odepřít předložení nebo vydání věci, z nichž by mohl být zjištěn původ či obsah těchto informací.

(3) Právy podle odstavců 1 a 2 nejsou dotčeny zvláštním právním předpisem stanovené povinnosti nenadržovat pachateli trestného činu a překazít nebo oznámit trestný čin a ve vztahu k těmto zvláštním právním předpisem stanoveným povinnostem ani povinnosti, které jsou stanoveny v trestním řízení."

Uvedená práva jsou podrobněji rozvedena v Deklaraci principů novinářského chování a v Etickém kodexu novináře, jež byly citovány ve vyjádření Syndikátu novinářů v části II tohoto nálezu.

b) Článek 10 Úmluvy , který definuje právo na svobodu projevu a právo na informace následovně:

Svoboda projevu

(1) Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

(2) Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci."

c) K právu novinářů neodhalovat zdroje svých informací přijal Výbor ministrů členských států Rady Evropy doporučení č. 7 (2000), v němž uvádí, že "právo na svobodu projevu a informace tvoří jeden z podstatných základů demokratické společnosti a jednu ze základních podmínek pro její pokrok a rozvoj každého jednotlivce, jak je to vyjádřeno v Deklaraci o svobodě projevu a informací z roku 1982"; dále zdůrazňuje "potřebu demokratické společnosti zajistit adekvátní prostředky podpory rozvoje svobodného, nezávislého a pluralistického tisku". V citované rezoluci se dále uvádí, že "svobodný a neomezený rozvoj žurnalistiky je obsažen v právu na svobodu projevu jako předpoklad práva být informován o záležitostech veřejného zájmu" a "ochrana zdroje informací novináře vytváří základní podmínku pro novinářskou práci stejně jako pro svobodu tisku". K této rezoluci je připojena příloha, v níž jsou definovány zejména následující principy týkající se práva novinářů neodhalit své zdroje informací:

"Princip 1 (Práva novinářů na neodhalení)

Národní právo a praxe v členských státech by měly poskytovat výslovnou a jasnou ochranu právu novinářů neprozradit informace identifikující zdroj v souladu s čl. 10 Úmluvy a s principy v něm stanovenými, které jsou považovány za minimální standard respektování tohoto práva.

Princip 2 (Právo na neodhalení jiných osob)

Jiné osoby, které svými profesionálními kontakty s novináři získají znalost informace identifikující zdroj prostřednictvím shromáždění, redakčního zpracování nebo rozšiřování této informace, by měly být stejně chráněny podle zde stanovených principů.

Princip 3 (Hranice práva na neodhalení)

a. Právo novinářů neodhalit informaci určující zdroj nesmí podléhat jiným omezením než těm, které jsou stanoveny v čl. 10 odst. 2 Úmluvy. Při zjišťování, zda legitimní zájem na odhalení spadající do rámce čl. 10 odst. 2 Úmluvy, převáží veřejný zájem na neodhalení informace určující zdroj, kompetentní orgány členských států mohou zvláště věnovat pozornost důležitosti práva na neodhalení a jeho jedinečnosti v judikatuře ESLP, a mohou nařídit odhalení pouze pokud podle odstavce b existuje převažující veřejný zájem, a okolnosti jsou dostatečně důležité a závažné povahy.

b. Odhalení informací identifikujících zdroj by nemělo být shledáno nezbytným, pokud není přesvědčivě zjištěno, že:

i. neexistuje rozumně alternativní opatření k odhalení nebo bylo vyčerpáno osobami nebo veřejnými orgány, které požadují odhalení;

ii. legitimní zájem na odhalení jasně převažuje veřejný zájem na neodhalení, mající na mysli, že:

- je prokázán převažující požadavek potřeby odhalení,
- okolnosti jsou dostatečně významné a závažné povahy,
- nezbytnost odhalení je určena jako odpovídající naléhavé společenské potřebě,
- členské státy požívají určitou míru (roz. volnosti) při posuzování této potřeby, ale uvážení jde ruku v ruce s dohledem ESLP.

c. Výše uvedené požadavky by měly být aplikovány ve všech stádiích řízení, kde se bylo možno dovolávat práva na neodhalení."

Princip 5 (Podmínky týkající se odhalení)

c. sankce proti novinářům za neodhalení informace určující zdroj by měly být ukládány pouze soudními orgány během soudního řízení, které umožňuje slyšení dotčeného novináře v souladu s čl. 6 Úmluvy,

d. novináři by měli mít právo, aby uložení sankce za neodhalení informace určující zdroj bylo přezkoumáno jiným soudním orgánem.

d) Ochrana novinářských zdrojů byla předmětem i hraničního rozhodnutí Evropského soudu

pro lidská práva Goodwin v. Spojené království 1996, v němž ESLP mimo jiné uvedl: Ochrana novinářských zdrojů je jednou ze základních podmínek svobody tisku, který se odráží v zákonech a v profesních kodexech několika smluvních států a je potvrzena v řadě mezinárodních dokumentů o ochraně svobod novinářů (viz mezi jiným Rezoluce o novinářských svobodách a lidských právech přijatá na 4. Evropské ministerské konferenci o politice masových médií - Praha, 7. - 8. 12. 1994 a Rezoluce Evropského parlamentu o utajování novinářských zdrojů). Bez takové ochrany mohou být zdroje odrazeny od pomoci tisku při informování veřejnosti o záležitostech veřejného významu. V důsledku toho jeho životně důležitá veřejná role strážce ("hlídacího psa") může být zničena a schopnost tisku poskytnout přesné a spolehlivé informace může být nepříznivě ovlivněna. S ohledem na důležitost ochrany novinářských zdrojů pro svobodu tisku v demokratické společnosti a potenciálně zmrazující efekt, který příkaz k prozrazení zdroje má na výkon této svobody, nemůže být takové opatření slučitelné s čl. 10 Úmluvy , pokud není ospravedlněno převažujícím požadavkem ve veřejném zájmu. Tyto úvahy mají být zohledněny při použití testu nezbytnosti v demokratické společnosti podle čl. 10 odst. 2. Úmluvy . "Nezbytnost" pro jakékoliv omezení svobody projevu musí být přesvědčivě zjištěna a konfrontována s "naléhavou společenskou potřebou" omezení tohoto práva.

e) Ustanovení § 168 trestního zákona , které stanoví:

Neoznámení trestného činu

1. Kdo se hodnověrným způsobem doví, že jiný spáchal trestný čin... vraždy (§ 219) ... a takový trestný čin neoznámí bez odkladu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu nebo místo toho, jde-li o vojáka, velitele nebo náčelníku, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta; stanoví-li tento zákon na některý z těchto trestných činů trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.

2. Kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1, není trestný, nemohl-li oznámení učinit, aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedl v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání. Uvedení osoby blízké v nebezpečí trestního stíhání však nezabavuje pachatele trestnosti, týká-li se neoznámení trestného činu vlastizrady (§ 91), rozvracení republiky (§ 92), teroru (§ 93), teroristického útoku (§ 95), záškodnictví (§ 96), sabotáže (§ 97), vyzvědačství (§ 105 odst. 2, 3 a 4), ohrožení utajované skutečnosti (§ 106 a 107), účasti na zločinném spolčení podle § 163a odst. 2 a 3 nebo genocidia (§ 259).

3. Oznamovací povinnosti nemá advokát nebo advokátní koncipient, který se dozví o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem advokacie nebo právní praxe. Oznamovací povinnost nemá také duchovní registrované církve a náboženské společnosti s oprávněním k výkonu zvláštních práv, dozví-li se o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství.

f) Pořádková pokuta - § 66 trestního řádu

1. Kdo přes předchozí napomenutí ruší řízení nebo kdo se k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu chová urážlivě nebo kdo bez dostatečné omluvy neuposlechne příkazu nebo nevyhoví výzvě, které mu byly dány podle tohoto zákona, může být předsedou senátu a v přípravném řízení státním zástupcem nebo policejním orgánem potrestán pořádkovou pokutou do 50 000 Kč.

4. Proti rozhodnutí podle odstavců 1 až 3 je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

Obecně je třeba uvést, že svobodný tisk závisí na svobodném toku informací od sdělovacích prostředků k čtenářům a od čtenářů ke sdělovacím prostředkům. Novináři v celém světě, ať již pracují pro místní nebo národní noviny, nebo pro národní nebo mezinárodní televizní společnosti, běžně závisí na ne-novinářích kvůli přísunu informací o otázkách veřejného zájmu. Někteří jednotlivci (dále zmiňovaní jako zdroje) poskytují tajné nebo citlivé informace, spoléhající na žurnalisty, že je poskytnou národnímu nebo mezinárodnímu publiku, aby dosáhly publicity a podnítili veřejnou diskusi. V mnoha případech je anonymita zdroje předběžnou podmínkou, na základě níž je informace poskytována od zdroje k novináři; to může být motivováno např. strachem z prozrazení, který by mohl nepříznivě ovlivnit fyzickou bezpečnost nebo jistotu pracovního místa informátora. Se zřetelem k tomu novináři neřídka argumentují, že mají právo odmítnout prozradit jak jméno jejich zdroje, tak i povahu informace, která je jim důvěrně předána tato argumentace je používána nejen ve vztahu k informaci psané, ale i k jiným dokumentům a materiálům, včetně fotografií. Novináři tvrdí, že bez prostředků k ochraně jejich důvěrných zdrojů by byla značně omezena jejich schopnost klást překážky např. korupci státních úředníků, popř. vykonávat investigativní žurnalistiku vůbec.

Potřeba chránit informační zdroje je tak silná, že se mnoho novinářů cítí být vázáno profesionálními etickými kodexy, které ukládají zdroj neodhalovat. Mnozí žurnalisté na tyto kodexy spoléhají, např. i při jednání před soudem, jestliže čelí příkazu odhalit identitu svých zdrojů. Vzdor tomu někdy vznikají situace, kdy se zájmy novinářů a právo veřejnosti na informace střetávají se zájmy více či méně mocných jednotlivců či institucí. Často se takový konflikt vztahuje k otázkám soudnictví, obvykle pokud daná informace je - či může být - relevantní pro trestní nebo civilní řízení. Tu je pak úkolem Ústavního soudu posoudit takový konflikt testem proporcionality a vážít, zda je v konkrétním případě veřejný zájem na odhalení zdroje novinářovy informace natolik silný, že převáží i ústavní právo na svobodu projevu, jehož derivátem je i právo sdělovacích prostředků na utajení zdroje informace.

VI.

1) Stěžovatel se v ústavní stížnosti dovolal zejména svého práva na svobodu projevu a práva vyhledávat a rozšiřovat informace podle čl. 17 odst. 1 Listiny a čl. 10 odst. 1 Úmluvy .

Ústavní soud se v první řadě zabýval otázkou, zda došlo k zásahu do tohoto práva stěžovatele a zda jsou tyto články Listiny a Úmluvy použitelné.

Odpověď je kladná. Citované články zakotvují právo na svobodu projevu, které je jedním z úhelných kamenů demokratického státu. Jsou to zejména tisk, rozhlas a televize, které informace rozšiřují a zprostředkovávají; v této souvislosti má svoboda informací význam mimořádný (srov. např. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Sunday Times v. Velká Británie* 1978, A-30). Lze toliko dodat, že podle ustálené judikatury Evropského soudu je jedním z aspektů svobody tisku i ochrana novinářských zdrojů, právě které se tato ústavní stížnost dotýká.

Práva zakotvená v čl. 17 odst. 1 Listiny a čl. 10 odst. 1 Úmluvy však nejsou bezbřehá.

Z článku 17 odst. 4 Listiny plyne, že svobodu projevu a právo vykládat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

Z článku 10 odst. 2 Úmluvy plyne, že omezení těchto svobod lze připustit, pokud tak stanoví zákon a je-li to nezbytné v demokratické společnosti - mimo důvody shora uvedené - v zájmu územní celistvosti, předcházení nepokojů a zločinnosti, zabránění úniku důvěrných informací nebo

zachování autority a nestrannosti soudní moci.

Z citovaných článků Listiny a Úmluvy je tedy zřejmé, že omezení uvedeného základního práva je vázáno na následující podmínky: musí je stanovit zákon, tento zákon sleduje legitimní cíl a musí jít jen o takové omezení, které je v demokratické společnosti nezbytné. Tato omezení mají povahu výjimky ze základního práva na svobodu projevu a práva na informace a proto je třeba je vykládat - podle obecných zásad - restriktivně (srov. např. nálezn. sp. zn. I. ÚS 526/98).

2) Ústavní soud při posuzování těchto podmínek nejdříve zkoumal, zda je omezení ve smyslu cit. článků dáno v souzené věci zákonem. Podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva má mít omezující zákon i určité vlastnosti: má být dostupný, přesný a jeho následky mají být předvídatelné. Za zákon lze v daném případě označit zejména ustanovení § 66 odst. 1 trestního řádu, které stanoví - mimo jiné - že kdo bez dostatečné omluvy neuposlechne příkazu nebo nevyhoví výzvě, které mu byly dány podle tohoto zákona, může být v přípravném řízení státním zástupcem nebo policejním orgánem potrestán pořádkovou pokutou do 50.000,- Kč. O možnosti této sankce byl stěžovatel dokonce výslovně poučen vyšetřovatelkou v rámci podání vysvětlení podle § 158 odst. 5 tr. ř. dne 3.3.2004, takže lze usuzovat, že následek, který mu hrozil, byl předvídatelný. Je sice pravda, že uložení pokuty podle citovaného ustanovení je vázáno na podmínku, že příslušný subjekt neuposlechne příkazu či nevyhoví výzvě orgánu činného v trestním řízení bez dostatečné omluvy a že tuto podmínku policejní orgán (ukládající pokutu) prakticky ignoroval. To je však již otázka interpretace citovaného ustanovení a jeho praktické aplikace - jejíž bližší rozbor je obsažen v další části tohoto nálezu (bod 4) - nikoli otázka, jež by se týkala přesnosti a předvídatelnosti zákona existujícího.

Proto Ústavní soud usuzuje, že citovaný zákon (jeho následky) byl v souzené věci dostupný, přesný i předvídatelný. První základní podmínka omezení práva na svobodu projevu a práva na informace, to jest existence zákona majícího požadované vlastnosti (mimo jiné předvídatelný následek) tedy byla splněna.

3) Ústavní soud se poté zabýval dalšími podmínkami omezení základního práva na svobodu projevu a práva na informace. Mezi ně patří především tzv. legitimní cíle (omezení základního práva), jež jsou v Listině i v Úmluvě vymezeny jednak shodně, jednak podobně. Podle názoru Ústavního soudu byl v souzené věci legitimní cíl (tak jak je vyjádřen v Listině a Úmluvě) dán. Lze za něj označit ochranu práv a svobod druhých a veřejnou bezpečnost (vyšetření případu Ch. J.). I tuto podmínku tedy Ústavní soud považuje za splněnou.

4) Ústavní soud pak přistoupil ke zkoumání třetí podmínky omezení základního práva na svobodu projevu a práva na informace a zvažoval, zda toto omezení (peněžní sankce) bylo - v souzené věci - v demokratické společnosti nezbytné.

a) Ústavní soud vychází zejména z toho - jak je již uvedeno na jiném místě - že to byl sám stěžovatel, který z vlastní iniciativy (a tedy dobrovolně) kontaktoval faxem Policii a informoval ji o setkání se zdrojem svých poznatků (dále jen "zdroj"). Stěžovatel sdělil Policii jednak faxem, jednak osobně při podání ústního vysvětlení, celou řadu konkrétních podrobností, jež se dozvěděl od svého zdroje. Šlo např. o takové podrobnosti, že zdroj byl v konkrétní době žákem X.Y. na SVVŠ v místě A, že jeho rodina (i on sám) emigrovala v určité době do Izraele a později se vrátila, že přístupová cesta (kterou údajně bylo tělo Ch. J. dopravováno) vedla z kanceláře A.B. do bytu X.Y. "nějakým světlíkem" a že o věci by mohla být vyslechnuta i C.D. (sekretářka A.B.), popř. další žijící osoby z řad zaměstnanců hotelu Esplanade. Uvedené velmi konkrétní informace byly - podle přesvědčení Ústavního soudu - s vysokou pravděpodobností způsobily k tomu, aby se Policie úspěšně pokusila podle nich stěžovatelův zdroj identifikovat. Měla tedy alternativní možnost tak učinit, aniž by byl stěžovatel - jako novinář - nucen sám totožnost svého zdroje odhalit a porušit tak slib, který mu dal.

Na to stěžovatel, jak je uvedeno na jiném místě (str. 5), při podání vysvětlení Policii výslovně upozornil, poukávav na to, jak lze dotyčnou osobu identifikovat. Z předložených podkladů nelyne, že by Policie tuto či jinou alternativní možnost využila a nezmiňuje se o tom ani ve svém vyjádření k ústavní stížnosti. Za tohoto stavu považuje Ústavní soud jednání novináře vůči Policii, pokud jde o konkrétnost poskytnutých informací, za dostatečně vstřícné a občansky odpovědné.

b) Za této situace Ústavní soud dovozuje, že orgány činné v trestním řízení (dále jen "orgány") ignorovaly základní pravidla stanovená pro ochranu novinářských zdrojů informací (srov. např. již citovaný Princip č. 3 Přílohy k Doporučení výboru ministrů č. 7, které sice nemá povahu závaznou, leč je důležitým vodítkem interpretace práva novináře na ochranu zdroje informací a jeho omezení). Postup těchto orgánů nebyl v souladu ani s cit. článku 17 odst. 4 Listiny a 10 odst. 2 Úmluvy, neboť nebytnost zásahu do práva na svobodu projevu - jak již bylo uvedeno - musí být (jako výjimka principu) vykládána restriktivně a nikoli naopak. Z obsahu spisu totiž plyne, že orgány činné v trestním řízení buď vůbec (Policie) či nedostatečně (státní zastupitelství) zvažovaly důvody vedoucí stěžovatele k tomu, že totožnost svého zdroje odmítl prozradit, ačkoliv stěžovatelovy konkrétní údaje, důsledně vzato, tuto totožnost - byť nikoli jmenovitě - odhalovaly. Uvedené orgány tedy měly - se zřetelem na podrobnosti stěžovatelových informací - alternativní možnost stěžovatelův zdroj samy identifikovat. V této souvislosti nelze přehlédnout, jak stěžovatel právem namítl, že prozradí-li novinář svůj zdroj - přes slib, že tak neučiní -, ohrožuje tím vlastní novinářskou práci, zejména v oblasti tzv. investigativní žurnalistiky, jež je při seriózním přístupu novináře společensky cenná a přínosná. Je však samozřejmé, že tento závěr neznamena, že by byly vyloučeny případy, kdy je novinář zdroj své informace povinen prozradit.

c) Ze všech těchto důvodů Ústavní soud usuzuje, že v souzené věci veřejný zájem nad právem stěžovatele na utajení svého zdroje informací nepřevažuje.

Z toho vyplývá, že omezení práva stěžovatele na svobodu projevu a práva na informace, jež bylo vyjádřeno formou peněžité pokuty stěžovateli ve výši 40.000,- Kč, nebylo v této souzené věci v demokratické společnosti nezbytné. Z tohoto hlediska by bylo třeba zvažovat i otázku, zda stěžovatel mohl v této konkrétní věci naplnit skutkovou podstatu trestného činu neoznámení trestného činu podle ust. § 168 trestního zákona, na který Městské státní zastupitelství v Praze poukázalo.

VII.

Proto Ústavní soud dospěl k závěru, že napadenými rozhodnutími bylo základní právo stěžovatele na svobodu projevu a právo na informace ve smyslu čl. 17 odst. 1, 4 a čl. 10 odst. 1, 2 Úmluvy porušeno.

Za tohoto stavu se již Ústavní soud nezabýval dalšími stěžovatelem tvrzenými porušeními Listiny a Úmluvy, neboť to považuje za nadbytečné.

Poučení:

Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 27. září 2005